

## MAHALLE MUHTARLARININ KENT VE MAHALLE GÜVENLİĞİNE İLİŞKİN YAKLAŞIMLARI: ANTAKYA ÖRNEĞİ

Doç. Dr. Yakup BULUT

MKÜ İİBF Kamu Yönetimi Bölümü

Mehmet KARA

MKÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü

### Özet

*Birlikte yaşamın bir sonucu olarak ortaya çıkan kent ve kentsel mekânlar, tarihin her aşamasında farklı sorunları yaşamış ve bugün de bu sorunları yaşamaya devam etmektedir. Bu sorunlar ve bunlara ilişkin çözüm yollarının oluşmasında kent ve mahalle güvenliğinin de önemli bir konu olduğunu belirtmek gerekir. Çünkü tarihsel süreç içerisinde kent güvenliğinin sağlanmasında mahalle hep önemli bir yere sahip olmuştur. Hatta tedbir olarak sadece kentlerin değil mahallelerin de bölünerek çevreleri duvarlarla çevrilmiştir. Bir arada yaşayan insanların karşılıklı güven ve işbirliğini sağlamak ve ortak kaygılarını gidermek için bu zorunlu olarak görülmüştür.*

*Bu gün de hem yerel yönetimler hem de yerel halk, sosyal kontrol mekanizmaları kurarak kent ve mahalle düzeyinde yaşam güvenliğini sağlamak için çaba göstermeleri gerekmektedir. Çünkü mahalleler, tarihte olduğu gibi bugün de kentsel mekânların en önemli alanlarıdır. İşte bu çalışma, Antakya merkezindeki mahalle muhtarlarının kent ve mahalle güvenliğine ilişkin yaklaşımlarını ortaya koymayı amaçlamaktadır.*

**Anahtar Kelimeler:** Kent, Kent Güvenliği, Mahalle, Mahalle Muhtarı.

## ATTITUDES OF NEIGHBORHOOD HEADS TOWARDS THE SAFETY IN THEIR NEIGHBORHOOD AND THE CITY: THE CASE OF ANTAKYA

### Abstract

*City and urban places, which emerged as a result of living together, experienced different problems in every period of history and continue to experience these problems today. The safety of neighborhood and city has the potential to play an important role towards the solution of these problems. Neighborhood as an urban unit has been important for the provision of the safety of the city throughout history. In addition to city walls that were built for security, neighborhoods were also surrounded by walls. Such kind of a division was regarded necessary in order to establish mutual trust and cooperation and to ease shared concerns about the safety of city dwellers.*

*Today, both local governments and local public need to establish social control mechanisms at the levels of neighborhood and city in order to provide a secure urban environment. This is necessary because neighborhood is still the basic unit of urban communities as it has been throughout history. This study aims to explore the attitudes and views of neighborhood heads in Antakya about the safety of their neighborhoods and the city.*

**Key Words:** City, Safety in Cities, Neighborhood, Neighborhood Heads

## Giriş

Sağlıklı bir toplumsal yaşamın oluşması için, ekonomik, siyasal, kültürel ve sosyal faktörler kadar güvenlik faktörü de önemlidir. Bugün insanlar, kentsel mekânlarda herhangi bir suça veya tehlikeye maruz kalmadan güven içerisinde yaşamak ve yaşam standartlarını artırmak istemektedirler. Tarihsel süreç içerisinde kentsel mekânların güvenliğine ilişkin farklı sorunlar ve buna ilişkin farklı çözümler, bugünde söz konusudur.

Osmanlı toplumunda kent ve mahalle düzeyinde uygulanan sosyal kontrol mekanizmaları, kent ve mahalle güvenliğinin sağlamada önemli hale gelmiştir. Örneğin, mahalle düzeyinde uygulanan kefalet sistemi, kolektif sorumluluk-kasame, men-i mürrur tezkeresi vs. sosyal kontrol mekanizmaları mahallenin güvenliği açısından önemli olmuştur ki, bunlardan bir kısmının günümüzde de izine rastlanmaktadır.

Bu çalışma, güvenli bir mahallenin kentsel yaşamda ne kadar önemli olduğunu ortaya koyarken aslında genel olarak kentsel mekânların güvenliğinin de önemini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda çalışmada *ilk olarak*, kavramsal çerçeve ve süreç üzerinde durulmaktadır. *İkinci olarak*, Konuya ilişkin çalışmalara kısaca yer verilecektir. *Üçüncü olarak*, Antakya merkezindeki mahalle muhtarlarının kent ve mahalle güvenliğine ilişkin yaklaşımları üzerine yapılan alan araştırmasının analizi yapılmaktadır. *Son olarak* gerek teorik, gerekse uygulamadan çıkan sonuçlar dikkate alınarak bazı sonuç ve önerilere yer verilmektedir.

## Kavramsal Çerçeve

Kent kavramı farklı şekillerde tanımlanmakla beraber, konu mahalle güvenliği ve buna bağlı olarak kent güvenliği olunca, doğal olarak “güvenli kent” ve “güvenli mahalle” kavramını birlikte düşünmek gerekir. Çünkü kent, kendi içinde mahalle gibi alt birimlerden oluşmakta ve bu birimlerin güvenilir bir yapılanma içinde olması, kentin de güvenilir ve yaşanılabilir olması anlamını taşımaktadır. Bu açıdan kent, mahalle ve güvenlik kavramları açıklanırken asıl olarak kent güvenliğinin sağlanmasında, mahallenin önemi ortaya konmaktadır. Tarihsel süreç içinde nüfus sayısı ve yapısı, pazar yerlerinin varlığı, yönetici kesimin örgütlenmesi, vergi mükellefliliği gibi bir çok faktör kent tanımlamalarında dikkate alınan kriterler olmuştur. (Abu-Lughod, 1987, 156; Ergenç, 1981: 1265; Faroqi, 2000: 12; Kaya ve Diğerleri, 2008: 9-14). Bugün de kenti; sürekli toplumsal gelişme içinde bulunan ve toplumun yerleşme, barınma, gidiş-geliş, çalışma, dinlenme, eğlenme gibi gereksinmelerinin karşılandığı, pek az kimsenin tarımsal uğraşlarda bulunduğu, köylere bakarak nüfus yönünden daha yoğun olan ve küçük komşuluk birimlerinden oluşan yerleşme birimi olarak tanımlamak mümkündür (Keleş, 1998: 75).

Tanımlamalar nasıl olursa olsun insanların amacı, bir kent kurmaktan ziyade güven içinde yaşamak ve varlığını sürdürmek olduğu için kent ve mahalle bu amaçın

kendisi değil, tersine amacın gerçekleştirilmesine yarayan bir araçtır (Cansever, 1997: 109; Laborit, 1990: 21). Bu açıdan Weber, bir yerleşim yerinin kent sayılabilmesi için en başta güvenli bir yer olması gerektiğini ileri sürmektedir (2003: 105). Ona göre, insan güvenli ve huzurlu bir ortamda yaşamak istediği gibi, insanlar arası ticari, sosyal ve siyasal hayat da ancak güvenli bir ortamda gelişmektedir. Nitekim, tarihte güvenliğin sağlanması için en başta fiziksel olarak bir tahkimata, bir kaleye veya kent çevresinde bir duvara (sur) ihtiyaç duyulmuştur. Dünyanın farklı yerlerinde yaşamış, eski İngilizler, Sümerler (Huot ve Diğerleri, 2000: 87) ve eski Türklere göre de (Alada, 1989: 2) kent, etrafı surlarla çevrili yer anlamında değerlendirilmiş ve sur kentin temel unsurlarından birisi olmuştur (Weber, 2003: 98; Pirenne, 2006: 48; Rich, 1999: 161). Toplumda güvenlik ve huzurun sağlanması için, hukuk kuralları ve bu kuralları uygulayacak kurumlara ihtiyaç duyulmuştur. İşte kentte yaşayan insanların, kent güvenliği için yerel düzeyde uyguladıkları sosyal kontrol mekanizmaları ve iyi uygulanan bir hukuk sistemi, güvenli ve huzurlu bir yaşamın devamını sağlayacaktır (Weber, 2003: 105).

Görüldüğü gibi kentlerin insan hayatındaki önemi dikkate alındığında insanın canına, ırzına ve malına gelebilecek tehlike ve tehditlerin yokluğunu veya tehlikeden uzak bulunma, emin olma durumunu; insanların saldırıya, zorlamaya, itilip kakılmaya, kazaya ve engellemeye uğramadan yaşamalarını, can ve malları için endişe duymamalarını ifade eden bir güvenlik ihtiyacı<sup>1</sup> kendini göstermektedir (Ayverdi, 2006a: 1122; Şeker, 2005:70). Bu ihtiyaç kentsel alt mekânlar olan mahallelerde daha fazla kendini göstermekte hatta kişisel güvenlik ile kent güvenliğini birlikte değerlendirmeye ve komşuluk ilişkisine sebebiyet vermektedir. Nitekim, 5393 sayılı *Belediye Kanununda* geçen tanımla mahalle; belediye sınırları içinde, ihtiyaç ve öncelikleri benzer özellikler gösteren ve sakinleri arasında komşuluk ilişkisi bulunan güvenli bir idarî birimdir (Keleş, 1998: 88- 97; www.mevzuat.gov.tr, 2010). Dolayısıyla mahalle, sadece "birbirine yakın olarak yaşayan insanların doğal birliği" veya "topluluk" değil aynı zamanda taşıdığı değerler açısından siyasi, idari, ve tarihi açıdan güvenli yaşam birimleri olma yönü vardır (Alada, 1989: 79; Behar, 2003: 6; Bulut ve Diğerleri, 2000: 178; Mumford, 2007: 380). Diğer bir yaklaşımla güvenli bir mahalle aynı zamanda yaşanabilir bir kenti oluşturma anlamına gelebilir.

### **Kent ve Mahalle Güvenliğine İlişkin Süreç**

İlk kentlerden beri insanların yaşam merkezlerinin güvenli olması için çeşitli uygulamalar yapılmıştır. Nitekim dünyanın ilk yerleşim yerlerinden Eriha'nın (M.Ö. 10 000) çevresinde taş duvarlar ve çevreyi gözetlemek için yüksekçe bir gözetleme kulesi vardır. Benzer biçimde Çatalhöyük'deki (M.Ö. 6. 000) evlerde kapı, duvar yerine tavanda açılmış ve evler birbirine yaslanmış olarak inşa edilerek, yerleşim yerinin çevresinde sur

1 Maslow'un insan ihtiyaçları sıralamasında güvenlik ihtiyacı, fizyolojik ihtiyaçlardan hemen sonra ikinci sırada gelmektedir (Adair, 2003: 30- 43).

fonksiyonu görmüşlerdir (Benevolo, 1995: 19; Huot ve Diğerleri, 2000: 13- 28). İlk kentlerin Nil Vadisinde ve Mezopotamya'da (M.Ö. 3 000) çıkmasıyla birlikte kentlerde yaşayanların benzer özelliklerde tedbirler aldığı görülmektedir (Childe, 1990: 22- 53). Güçlü bir kaleye sahip kentler, barındırdığı nüfus ve koruma kapasitesi sayesinde başta gezgin tüccarlar olmak üzere birçok insanı kente çekmek ve oralarda ticari hayatı canlı tutmak kentleri güvenli hale getirmişlerdir. (Mumford, 2007: 318- 373; Pirenne, 2006: 48; Rich, 1999: 161; Weber, 2003: 103). Sümer kenti Harfece'de kent güvenliğinin sağlanabilmesi için mahallelerin çevresinin yüksek duvarlarla çevrilmesi ve giriş- çıkışların belli kapılardan yapılması uygulaması İslam kentlerinin tipik özelliğidir ki benzer uygulama Bizans ve Orta Asya'daki Türk kentlerinde de görülmüştür. Ayrıca Bağdat, Şam ve Halep örneklerinde olduğu gibi kapılarla birbirinden ayrılan mahalleler, minyatür bir kent görünümüne girmiş ve kent, her biri birbirinden bağımsız özerk küçük hücrelerin bir araya gelmesinden oluşmuştur. Bir anlamda toplumsal ayrışım ilkesine dayalı olarak mekânda parçalanma yoluyla oluşturulan bu tür mahalleler, günümüzde özel amaçla oluşturulmuş yerleşim alanlarının ilk örnekleridir (Abu-Lughod, 1987, 171; Alada, 1989: 6- 79; Gül, 2001: 84; Huot ve Diğerleri, 2000: 85- 90; Mumford, 2007: 140).

Mahalle, Osmanlı kentlerinde de önemli olmuştur. Hatta Osmanlı kenti, mahalle temelinde örgütlenmiş, mülkî, beledi ve adli teşkilâtın ilk basamağını oluşturmaktadır. Osmanlı kentinde mahalle her açıdan bir bütündür; mektebi, medresesi, mescidi, meydanı, çeşmesi, kahvehanesi, pazarı, binaları, ahşap evleri, dükkânları, mezarlıkları, hamamı, tulumbası, gece bekçisi, ahlak zabıtası ve küçük işleri halleden sulh hâkimi ile sakinlerinin günlük hayatını bütünüyle kuşatan bir kurumdur (Ergin, 1936: 103; Geray, 1995:35; Çadırcı, 1991: 40; Eryılmaz, 1988: 466; Ortaylı, 2000: 107).

Muhtarlık teşkilatı İstanbul'un dışında ilk defa 1833 yılında Kastamonu sancağında kurulmuştur<sup>2</sup>. Kastamonu'ya bağlı Taşköprü âyanının kaza halkına zulmetmesinden dolayı âyandan memnun olmayan Taşköprü halkı, Kastamonu Mütesellimine şikâyetle bulunmuştur. Mütesellim halkı âyanın zulmünden zor kullanarak kurtarmış ve bu olaydan sonra yeni bir âyan seçme yoluna gitmemiş, onun yerine İstanbul mahallelerinde kurulan mahalle muhtarlığı teşkilatını kurmuştur. Her mahallede halkın takdirini kazanmış, iş beceren ve söz söyleyebilen kimselerden seçim yolu ile muhtar-ı evvel ve muhtar-ı sani adı ile iki muhtar seçmiştir. Ayrıca başkent İstanbul'da mahalle muhtarları atama yoluyla görevlendirilirken taşradakiler seçimle işbaşına gelmektedir. Kastamonu'da mahalle muhtarlığının kurulmasını uygun bulan dönemin padişahı II. Mahmut' un emriyle tüm ülke genelinde mahalle muhtarlığı teşkilatı kurulmaya başlanmıştır (Çadırcı, 1970: 410- 412).

Osmanlı kent güvenliğinin sağlanmasında mahallenin çok önemli bir yeri bulunmaktadır. Fakat Bizans kentlerinde olduğu gibi mahalle etrafında yüksek duvarlar ve

---

2. Çadırcı, bu bilgiyi Takvim-i Vekayi'nin 1833 tarihli ve 73. sayısında yayınladığı habere dayanarak bildirmiştir (1970: 410).

geceleri kapanan kapılara pek rastlanılmamaktadır<sup>3</sup>. Yöneticiler özellikle siyasi sorunların yaşandığı dönemlerde mahalle halkının mahalleye duvar ve kapı inşa etmeleri için emirler çıkarmıştır. Fakat bu emirler, ya hiç uygulanmamış ya da gelişi güzel uygulanmıştır (Alada, 1989: 97- 110; Behar, 2003: 9). Osmanlı mahallesinin önemi, heterojen bir toplumsal yapıya sahip olmasına yani farklı sınıf ve statüden, farklı gelir ve meslek gruplarından insanların birlikte yaşamalarına rağmen mahalle düzeyinde uygulanan güçlü sosyal kontrolün uygulanmasından kaynaklanmaktadır (Alada, 1989: 97- 110; Ortaylı, 2000: 107). Örneğin, kefil olma sistemi bu bağlamda değerlendirilebilir. Nitekim güvenli bir yaşam ortamı oluşturabilmek için mahalle yöneticisi imam, kocabaşı, papaz veya haham, tüm mahalleliye kefil olmaktadır. Muhtarlık teşkilatı kurulduktan sonra muhtar tüm mahalleliye kefil olurken imam da muhtarın kefilisi olarak yine tüm mahallenin kefaletini kendisinde toplamaktadır. Osmanlı mahallesinde kefalet uygulaması Osmanlı tarihi boyunca devam etmiştir. Kefalet işlemleri Kadı huzurunda ciddi bir şekilde gerçekleştirilmekte ve çok önem verilmektedir. Kadı bu kefile bağlama işlemini dikkatle şer'iye sicillerine kaydettirmektedir (Çadircı, 1970: 411; Saydam, 1997: 6). Bu uygulama sayesinde hem ilk planda güvenilir olup olmadığı tam olarak bilinmeyen kişiler güvenilir biri vasıtasıyla iyi vatandaş haline getirilmektedir hem de suçlular, kanun kaçakları ve gayri ahlaki davranışlar sergileyenlerin istedikleri mahalleye yerleşmeleri önlenmektedir. Suç işleme niyetinde olan kişiler kefilleri sayesinde kısmen de olsa suç işlemekten uzaklaştırılabilmekteydi. Bu sayede mahalle güvenliğine ve dolayısıyla kent güvenliğine önemli katkılar sağlanmış oluyordu (Alada, 1989: 111; Özsoy, 1998: 3; Saydam, 1997: 4; Uysal, 2007: 14).

Osmanlı mahallesinde oturanlar birbirlerine kefil oldukları için işlenen suçlardan da müteselsilin sorumlu tutulmaktaydı. Bu durum bazı Kanunnamelere de yansiyarak resmi boyut kazanmıştır<sup>4</sup>. Buna göre bir suç işlendiğinde suçlunun bulunması, eğer bulunamazsa suçtan mağdur olanın zararının mahalle halkı tarafından tazmin edilmesi kanuni bir görev olarak halka yüklenmekteydi. Özellikle cinayet olaylarında katilin bulunamadığı veya katilin parasının olmadığı hallerde, dem-ü diyet'i (öldürülenin ailesine ödenen kan bedeli) ödemekten tüm mahalle halkı toplu olarak sorumlu tutulmaktaydı. Bu da halkın güvenliğinin sağlanması konusunda mahalle halkını da sorumlu hale getirmekteydi. Böyle bir durumda halk, çevresinde olan olaylara kayıtsız kalmayacak ve kendisi suç işlemese bile başkalarının işlemesine de göz yummayacaktır (Şahin, 2004: 40- 42). Buna ilişkin başka uygulamalar da vardır. Örneğin, mahallede meydana gelen bir olay karşısında suç işleyen ortaya çıkarılması veya suçlunun tespiti mümkün olmadığı hallerde zararın tazminini sağlamak için Kasame (yemin) uygulamasına başvurulmaktadır. Kasame, bugün modern hukuk sistemlerinde uygulaması olmayan ancak geçmişte yaşamış çeşitli toplumlarda kabul görmüş bir uygulamadır. Bu uygulamaya eski Yunan'da, Yahudi

3 Osmanlı mahallesinde de bazı örneklerin olduğuna dair Bkz. (Ergenç, 1984: 72).

4 Ayrıntılı bilgi için Bkz. (Alyot, 2008: 22).

toplumunda, cahiliye çağı Araplarında, İslam hukukunda ve hatta ortaçağ İngiltere'sinde bile rastlanılmaktadır (Pamir, 2005: 343). Özellikle faili meçhul bir ceset bulunması durumunda başvuru kasame, söz konusu cesedin bulunduğu mahallenin erkeklerine "vallahı biz onu öldürmedik, katilini de bilmiyoruz" şeklinde yemin ettirilmesi esasına dayanır. Yeminin edilmesiyle birlikte o mahalle sakinlerinin bu olaya karışmadıkları sonucuna varılır. Ama katil bulunamadığından öldürülen kişinin diyeti o mahalle sakinleri arasında bölüştürülerek ödettirilir (Akbulut, 2003: 173; Pamir, 2005: 343- 344; Uysal, 2007: 14). Kasameye davet edilenlerin yeminden kaçmaları diye bir durum söz konusu değildir. Yeminden kaçınma durumunda, kaçınan kimse yemin edene veya fiili ikrar edene kadar hapisle cezalandırılır ve maktulün yakınlarına ödenmesi gereken diyet ona ödettirilirdi (Pamir, 2005: 355).

Böylelikle faili bilinmeyen olayların sayısında bir düşme sağlandığı gibi daha sonra ceza ödememek amacı ile mahalle halkının karanlıkta kalma ihtimali olan pek çok olayı yetkililere kaydettirdikleri görülmektedir. Bursa'nın Kara Şeyh mahallesinde yaşanan bir olay buna örnek olarak gösterilebilir. Bu mahallede oturan bir kadının evinin duvarının çökmesinden dolayı yaralandığı komşuları tarafından Kadı'ya bildirilmiş ve Kadı'dan durumun keşfi ve kadının muayene edilmesi talebinde bulunmuşlardır. Kadı tarafından görevlendirilen bir kişi olayı araştırmış; olayın doğruluğu ve kadının "kimse ile devam ve nizâm yoktur" şeklindeki ifadesiyle bu yaralanmadan dolayı ölümü halinde mahalle halkının sorumluluğunun olmayacağı sonucuna varılmıştır (Düzbakar, 2003: 100- 101).

Osmanlı mahallesinde uygulanan kefalet, ortak sorumluluk ve kasame uygulamalarının bir sonucu olarak mahalleli suç işlediğine dair itham ve kovuşturmayla uğramamak, işlenen suçun maddi külfetini çekmemek ve adlarının kötüye çıkmasını önlemek sebebiyle durumlarından rahatsız oldukları kişilerin kanunnamelere<sup>5</sup> dayanarak mahalleden ihraç edilmesini isteyebilmektedir. Mahalleden ihracı istenen kişiler genel olarak suç işleyen kişilerdir. Fakat bu tip kişilerden başka mahalle düzenini ve huzurunu bozarak mahalle sakinlerini rahatsız eden, mahalleli tarafından iyi ve dürüst olarak tanınmayan, kötü şöhretli, ahlaksız kişiler, mahalleden ihraç edilmek istenmiştir<sup>6</sup>. Bu uygulamanın olumlu veya olumsuz yönleri tartışılabilir ama o dönemde mahallede sağlanan güven ortamının devamı adına önemli katkıları olduğu görülmektedir. Ayrıca bu durum mahalle sakinlerinin kendi kaderi istikametinde söz söyleyebilme, gerektiğinde olayların seyrine müdahale edebilme ve inisiyatif kullanma hakkına sahip olduğunu da göstermektedir (Alada, 1989: 114; Ergenç, 1984: 75; Düzbakar, 2003: 107; Şahin, 2004: 41; Tok, 2005: 162).

5 Ayrıntılı bilgi için Bkz. (Alyot, 2008: 28).

6 Mahalleden ihraç karar örnekleri ve ayrıntılı bilgi için Bkz. (Alada, 1989; Düzbakar, 2003; Özsoy, 1998).

Tarihsel süreçte Osmanlı kent güvenliğinin korunması için başvurulan önlemlerden birisinin de ülke genelinde gereksiz göçün önlemesi olarak görülmektedir. Bunun için toplu nüfus hareketleri ve herhangi bir vatandaşın seyahat etmesi, çok sıkı kurallara bağlanarak denetim altında tutulmak istenmiştir. Men-i mürur<sup>7</sup> denilen bu uygulamayla bir yerden bir yere gitmek isteyen Osmanlı tebası pasaport benzeri bir tezkere ile seyahat etmek zorundaydı. Men-i mürur uygulamasının en önemli takipçisi mahalle imamıdır ki, mahalle muhtarlığı kurulduktan sonra imamın dini işleri haricindeki tüm görevleri muhtar tarafından yürütülmüştür. Bir kişi mahallesinden ayrılmak istediği veya bir yere gidip geleceği zaman İmam durumu değerlendirir ve kişi vergi veya benzeri görevlerini aksatmayacağını taahhüt eder, kendisi yokken de vergisinin ödeneceğine ve geri döneceğine dair mahallesinden veya gideceği yerden kefil gösterdikten sonra ancak mürur tezkeresi için gerekli pusulayı alabilirdi. Aynı şekilde bir kişi mahalleye yerleşmek için geldiğinde imam önce mürur tezkeresini kontrol eder ve daha sonra kişi o mahalleden kefil bulursa veya İmam o kişiye kefil olursa mahalleye yerleşmesine izin verirdi (Saydam, 1997: 5; Şahin, 2004: 48; Uysal, 2007: 17- 20). Bu uygulama biçimi, suç ve suçluluğun etkin bir biçimde kontrol edilmesinin yanında, hükümlü ve sanıkların yakalanması için de önemli bir uygulamadır denilebilir. Çünkü herhangi bir suçu işleyerek bulunduğu yerden bir başka yere gidip izini kaybettirmeyi düşünen şahısların, bu durumda başka bir yere gitmeleri kabil olamayacağından dolayı yakalanmaları kolay oluyordu (Şahin, 2004: 49). Ayrıca insanları gayri meşru yollara götürecek tüm sebepler mahalle düzeyinde ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır. Fakir veya yardıma muhtaç olan kişilere hemen maddi anlamda destek olunmaktadır. Bu misyonu yerine getiren avarız akçası vakfı, devletin zamansız istediği vergilerin ödenmesi için kurulmuşken mahallede paraya ihtiyacı olanların yardımına koşan bir hayır kurumu haline dönüşmüştür. Bunun yanında hemen hemen aynı işlevi gören sadaka taşları da fakirin yardımcısı olmuştur. Sadaka vermek isteyenlerin bir taş üzerine para bırakması ve muhtaç olanların gelerek kimse görmeden oradan ihtiyacı olan parayı almasıyla gerçekleşen olayda, “alan da veren de” birbirini tanımadan yardımlaşma sağlanmıştır. Bu uygulamalar sayesinde bir ölçüde sosyal yardımlaşma sağlandığı gibi mala karşı işlenecek suçlar da önlenmiş ve mahalle mekanında güvenilir bir yaşam ortaya konulmuştur (Alada, 1989: 118- 132; Ayverdi, 2006b: 113; Çiftçi, 2006: 51; Ergenç, 1981: 1271).

Mahalle ve kent güvenliğinin sağlanması sürecinde önemli işler yapması için kurulan mahalle muhtarlığı açısından, 1908 yılında ilan edilen İkinci Meşrutiyetin ayrı bir yeri vardır. İkinci Meşrutiyet ile men-i mürur uygulamasının kaldırılması sonucunda, muhtarın asayiş ve güvenliğin sağlanması için yaptığı görevler elinden alınmış olmaktadır. Bu gelişme, mahalle muhtarlığının eski önemini kaybetmesine sebep olmuştur. 1864 tarihli *Tuna Vilayeti Nizamnamesiyle* tam bir yerel yönetim haline getirilen mahalle muhtarlığı, 1908 yılındaki değişiklik sonrasında, 1913 yılında çıkarılan *İdare-i Umumiye-i Vilayet Kanununu* ile hukuki olarak kaldırılmıştır. Fakat bu

---

7 Men-i mürur: Geçişin engellenmesi.

kanun ile mahalle muhtarlığı yerine yeni bir yönetim birimi kurulmayınca merkezi idareyle ilgili bazı işleri mahalle düzeyinde yerine getirecek kimse kalmamıştır. Bu sebepten dolayı mahalle muhtarlığı hükümetlerin izniyle eski görevlerini yapmaya devam etmişlerdir. Osmanlı döneminde yasal dayanağını kaybeden mahalle muhtarlığının cumhuriyetin ilanından sonra bile 1934 yılına kadar varlığını devam ettirdiği görülmektedir<sup>8</sup> (Arıkboğa, 1999; 114; Eryılmaz, 1988: 474).

### **Cumhuriyet Dönemi ve Günümüzde Kent Güvenliği ve Mahalle**

Osmanlı döneminde 1913 tarihli *İdare-i Umumiye-i Vilayet Kanunu*yla hukuki olarak kaldırılmış olan fakat fiili olarak devam eden mahalle muhtarlığı, cumhuriyetin ilanından sonra da bir süre hukuki durumunda değişiklik yapılmadan varlığını devam ettirmiştir. Fakat devlet, belediyelerin oluşumunu tamamladığını düşündüğü gün, yasal dayanağı olmayan mahalle muhtarlıklarını 1 Ocak 1934 tarihi itibarıyla fiili olarak da kaldırmış ve muhtarlıklarının yaptığı işler belediye ve merkezi idareler arasında paylaştırılmıştır. Ancak on yıllık bir denemeden sonra hizmetlerin işlevsel olarak bu idareler eliyle yürütülemediği tespit edilince mahalle muhtarlığı 1944 tarihli 4541 sayılı *Şehir ve Kasabalarda Mahalle Muhtar ve İhtiyar Heyetleri Teşkiline Dair Kanun* ile yeniden kurulmuştur (Arıkboğa, 1999; 112; Eryılmaz, 1988: 474).

Mahalle muhtarlığının yeniden kurulduğu 1944 yılından 2005 yılına kadar muhtarlığın hukuki durumunda herhangi bir değişiklik yapılmamıştır. Ama 2005 yılında çıkarılan 5393 sayılı *Belediye Kanunu*'nda mahalle ve mahalle muhtarlığıyla ilgili bazı yeniliklerin yapıldığı görülmektedir. Nitekim bu kanunun 9. maddesi ile hem belediyenin mahalleyle daha çok ilgilenmesi sağlanmış hem de belediye ile mahalle muhtarlığı belli oranda ilişkilendirilmiştir. Aynı kanunun 24. ve 76. maddelerine göre de mahalle muhtarına mahalleyi temsilen, oy hakkı olmaksızın mahalleyi ilgilendiren konuların görüşüldüğü belediye meclisinin ihtisas komisyonları toplantılarına ve kent konseylerine katılma hakkı verilmiştir ([www.mevzuat.gov.tr](http://www.mevzuat.gov.tr), 2010).

Bütün bunlara rağmen yasal açıdan mahalle muhtarlığının kamu yönetimi sistemi içerisinde önemli bir yere sahip olduğu söylenemez. Tüzel kişiliği olmadığı gibi özerkliği, bütçesi ve personeli de yoktur. Muhtarlık, üstlendiği misyon ve yasal sorumluluk bakımından mülki makamlara bağlıdır ve hiyerarşik denetime tabidir, fakat mülki idare sistemine dahil değildir. Muhtarlık organları halkın oylarıyla seçilmesine rağmen bir yerel yönetim birimi de değildir. Hatta gerçekte bir yönetim birimi bile değildir. Mahalle muhtarlığını bir yönüyle merkezi idarenin yardımcı birimi olarak değerlendirmek gerekir. Çünkü mahalle muhtarlığı merkezi yönetime ait kimi görevlerin daha iyi yapılabilmesi amacıyla mahallelerde merkezi yönetimin temsilcisi gibi çalışmaktadır. Bu açıdan bakıldığında muhtar yerel yönetici olmanın çok

---

8 Mahalle muhtarlığı yasal dayanağı olmadan 10 yıl Meşrutiyet 10 yıl da Cumhuriyet döneminde varlığını devam ettirmiştir.



ötesinde merkezi yönetime yardımcı bir personel, ihtiyar heyeti de bir karar organı değil, bazı belgelerde imzaları aranan kimselerdir (Bulut, 2001: 47; Eryılmaz, 1988: 474; Geray, 1995: 36; Taylan, 1992: 54).

Osmanlı mahallesinin kent yaşamında canlı ve oturanların tüm gündelik hayatlarını kapsayan toplumsal bir birim olma niteliği olmasına rağmen, günümüzde mahallenin benzer bir niteliğe sahip olmadığı ve zayıf kaldığı söylenebilir. Bugünkü mahalle yapısında Osmanlı döneminde başlayan toplumsal yapıda tabakalaşma ile mekânsal ve sosyal alanda kişilerin birbirinden uzaklaşmasının etkileri görülmektedir. Mahalle düzeyinde kişilerin sosyal statülerine, gelir ve mesleki durumlarına göre ayrıştıkları hissediliyor. Günümüz mahallesinde, insanlar mekânsal yakınlığı veya uzaklığı hesaba katmadan kendi sosyal grubu içerisindeki kişiler ile ilişki kurarak farklı sosyal kimliğe sahip kişilerin mekânsal yakınlığına rağmen ilişki kurmaktan kaçındığı göze çarpmaktadır (Bulut ve Diğerleri, 2000: 190).

Kentleşme ve toplumsal gelişmelerle birlikte özellikle büyük yerleşim alanlarında, mahalle ve komşulukla ilgili önemli değişimler yaşanmıştır. Komşuluk, kentlilik, katılım ve sorumluluk gibi kavramların yerini yabancılaşma, kenar mahalle, soyutlama- dışlanma ve önemsememe kavramları almıştır. Yönetimsel ve kurumsal eksikliklerin temel mevzuatla da desteklenmesi, kentlerimizde kent yönetimiyle bağlantısı bulunmayan ya da çok zayıf olan mahallelerin ortaya çıkmasına neden olmuştur (Palabıyık ve Atak, 2000: 193). Bu da genel olarak güveni bir kentsel alanın oluşmasını engellemiştir.

Günümüzde kent ve mahalle güvenliğini sağlamada güvenlik birimlerinin tek sorumlu olarak görülmesi, mahalle düzeyinde sosyal kontrolün olmaması ve mahalle sakinlerinin güvenlik konusunda dayanışmacı bir tutum sergilemeleri yerine duyarsız ve çıkarıcı bir anlayış göstermeleri mahalle ve kent güvenliği açısından endişe verici olabilmektedir. Mahallede olan herhangi bir olaydan sorumlu olmayan, başkası suç işlediğinde veya komşusunun başına bir şey geldiğinde kendisi bundan hiç etkilenmeyen bir mahalleli, meydana gelen bir olaydan rahatsızlık bile duymayacaktır. Bunun çözümü, sorumlulukların karşılıklı paylaşılması ve sürekliliğin sağlanmasıdır. Bu sürekliliğin sağlanabilmesi için, bireylerin de çeşitli görev ve sorumluluklar almaya hazır olmaları gerekmektedir (Bulut ve Diğerleri, 2000: 190).

Bugün mahalle muhtarlığının, boşluk doldurucu ve merkezle yerel arasında bir köprü, yönetilenle- yönetenler arasında ilişkiyi sağlayan bir ara kurum gibi görülmesi yanlış olmayacaktır. Nitekim kendisi herhangi bir iş yapma kabiliyeti olmayan mahalle muhtarı, kurumlardan gelen istekleri mahalle sakinlerine, mahalle sakinlerinden gelen istekleri de kurumlara aktaran bir birim gibidir. Bununla birlikte mahalle muhtarlığının tüzel kişiliğinin bulunmadığı ve 2005 yılında çıkarılan *Belediye kanununa* kadar muhtarın halkı temsil etme yetkisinin olmadığını unutmamak gerekir (Arıkboğa, 2000: 167; Bulut, 2001: 33- 34; Bulut ve Diğerleri, 2000: 179).

Son yıllarda kent güvenliği açısından mahallenin önemini vurgulayan gelişmeler yaşanmaya başlanmıştır. Bu gelişmelerin başında uluslararası düzeyde yayınlanan Avrupa Kentsel Şartı gelmektedir. Bu belgede kentlilerin hakları sayılırken ilk önce kent güvenliğinden bahsedilmekte, kent güvenliği sağlanmadıkça ve güvenlik endişesi giderilmedikçe kent haklarından söz edilemeyeceği belirtilmektedir. Ayrıca kentlerde yaşanan güvenlik problemlerine vurgu yapılarak güvenliğin herkesin kaygısı olması gerektiği, güvenliğin sağlanmasında toplumsal ve sosyal politikalarıyla yerel yönetimlerin önemli rol oynaması gerektiğine vurgu yapılmaktadır (Kaya, 2008: 19; Şeker, 2005: 71).

Benzer bir gelişme de Toplum Destekli Polislik uygulamasının hayata geçirilmesiyle güvenliğin sağlanması alanında yaşanmaktadır. Avrupa Kentsel Şartının kent güvenliğinin sağlanmasıyla ilgili olarak belirlediği ilkelere paralel anlayış ve ilkelere sahip bu uygulama, gelişmiş ülkelerde uygulandığı gibi ülkemizde de uygulanmaktadır. Toplum Destekli Polislik uygulamasıyla kolluk, mahalle düzeyinde örgütlenerek, mahalle sakinlerini güvenlik konusunda duyarlı hale getirmekte ve bu süreçte sakinlerin aktif roller üstlenmelerini sağlamaya çalışmaktadır. Ayrıca yerel düzeyde güvenlik ve suç önleme politikaları belirlenirken halkın, kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşlarının katılımı ve yardımı sağlanmaya çalışılmakta, güvenliğin sağlanması ile ilgili sorumluluk paylaşılmaktadır (Alaç, 2004: 24; Apan, 2004: 13; Rodrisuez, 2004: 289).

### **Kent ve Mahalle Güvenliğine İlişkin Çalışmalar**

Literatürde kent güvenliği açısından mahallenin önemiyle ilgili yeterli düzede çalışma bulunmamaktadır. Bu alanda yapılan çalışmalar genelde mahalle muhtarları üzerine yoğunlaşmakta ve sadece mahalle muhtarlarının durumlarını ortaya çıkarmaya yönelik çalışmalardır<sup>9</sup>. Mahalle muhtarları üzerine yoğunlaşan bu çalışmalarda mahalle olgusunun önemi üzerine herhangi bir veri elde edilemediğinden yeterli görülmemektedir.

Ayrıca son yıllarda Toplum Destekli Polislik üzerine yapılan bazı çalışmalar bulunmaktadır<sup>10</sup>. Bu çalışmalar ise, ya konuya kolluk birimleri açısından yaklaşmakta ya da sayısal verilerin kıyaslanması ile sınırlı kalmaktadır. Bu çalışmanın diğer çalışmalardan farkı, kent güvenliği konusunu kolluk birimleri açısından değil de mahalle açısından değerlendirmesi ve mahallenin kent güvenliği konusunda ne kadar önemli olduğunu ortaya koymasıdır.

---

9 Ayrıntılı bilgi için bkz. (Palabıyık ve Atak, 2000a; Bulut, 2001, Yıldırım, 2008; Taylan, 1992; TMMOB, 2009).

10 Ayrıntılı bilgi için bkz. (Alpkan ve Palacı, 2008; Yıldırım, 2005).

### **Kent ve Mahalle Güvenliğine İlişkin Antakya'da Mahalle Muhtarlarının Yaklaşımlarının İrdelenmesi**

Burada Antakya kent merkezine ve beldelere bağlı mahalle muhtarlarının kent ve mahalle güvenliği konusunda görüş ve yaklaşımları irdelenmektedir. Bu bağlamda, öncelikle araştırma alanı hakkında kısa bilgi verilmekte sonra, anket sorularından elde edilen verilerin analizi yapılmaktadır.

#### **Araştırmanın Kapsamı ve Yöntemi**

Araştırma Antakya merkez ve belde belediyelerinde mahalle muhtarlarını kapsamaktadır. Yöntem olarak yüz yüze anket uygulanmıştır. Bu bağlamda 44 tanesi merkez, 32 tanesi belde olmak üzere toplam 76 mahalle muhtarıyla görüşülmüştür.

#### **Araştırma Alanının Sosyo- Ekonomik Özellikleri**

Antik bir kent olan Antakya sosyal, kültürel, siyasal ve ekonomik özellikleriyle, adeta bir Türkiye mozaiğidir.

Coğrafi bakımdan bakıldığında Asi Nehri'nin aşağı ucundaki ovanın kenarında, Habibü'n-Neccar Dağı'nın eteklerinde, Fırat havzasından Akdeniz'e, Akdeniz ve Suriye'den Anadolu'ya giden yolların kavşak noktasında kurulmuş, Türk- İslam karakterli bir yerleşim merkezidir (Kara, 2005: 2) 1.413.287 nüfusuyla Türkiye'nin en büyük 13. ilidir. Merkez dâhil 12 ilçe, 76 belediye ve 362 köye sahiptir (<http://www.hatay.gov.tr>, 2010). Bir arada yaşamayı öğrenmiş etnik kökenleri ve farklı dini inanışlara sahip birçok topluluğa ev sahipliği yapması nedeniyle UNESCO tarafından barış kenti seçilmiştir (<http://tr.wikipedia.org/wiki/Hatay>, 2010).

Tarihi bakımından farklı medeniyetlere beşiklik yapmış olan Hatay, sırasıyla Müslüman, Bizans, Selçuklu, Haçlı, Mısır Memlûkluları ve Osmanlı imparatorluğu egemenliği altında bulunmuştur. 1918'de önce İngilizlerin daha sonra da Fransızların işgaline uğramış, 1921'de imzalanan Ankara Anlaşması gereğince idarî muhtariyeti ve 1937'de ise "Hatay Devleti" adı altında bağımsızlığını kazanmıştır. Son olarak 1939'da ise Türkiye'ye katılmıştır (Kara, 2005: 2; <http://tr.wikipedia.org/wiki/Hatay>, 2010).

#### **Ankete Katılanların Kişisel Özellikleri**

Ankete katılan mahalle muhtarlarının, tamamının erkek olduğu görülmektedir. Mahalle muhtarları üzerinde yapılan bazı çalışmalarda da kadın temsilcilerin oldukça sınırlı düzeyde olduğu görülmüştür. Nitekim, Adana'da muhtarlar ile yapılan bir anket çalışmasında 112 muhtardan sadece bir, İzmir'de 2000 yılında 323 muhtarla yapılan ankette 28, 2009 yılında 140 muhtarla yapılan başka bir anket çalışmasında da 16 kadın muhtar olduğu belirtilmiştir (Yıldırım, 2008: 3; Palabıyık ve Atak, 2000: 65; TMMOB, 2009: 488). Bu durum, bölgesel farklılıklar olsa da Türk toplumunun ataerkil yapısını göstermektedir denilebilir. Yerel düzeyde siyasetin çok daha canlı olması

beklense de Türk toplumunda kadınların siyasete ilgi duymadığı ya da yabancılaştığı söylenebilir.

**Yaş** bakımından incelendiğinde muhtarların daha çok 46- 55 yaş aralığında (% 35,5), olduğu örlmekle beraber, 56- 64 yaş aralığında (% 23,7) ve 65 yaş ve üzeri (% 19,7) olan muhtarlar da önemli bir orandadır. Genel olarak bakıldığında mahalle muhtarlarının 46 ve üzeri yaşlarda (% 78,9) oldukları görülmektedir. İzmir'de 2000 yılında yapılan bir anket çalışmasında 46 ve üzeri yaşlardaki muhtarların oranı % 80'e çıkarken, 2009 da yapılan başka bir ankette oran % 84,3'e çıkmıştır (Palabıyık ve Atak, 2000: 65; TMMOB, 2009: 491). Muhtarların genel olarak 46 ve üzeri yaşlarda olmaları, muhtarlığın maddi getirisinin insanları tatmin etmemesi ve çok vakit isteyen bir iş olduğundan, aktif çalışma yaşında olan insanların muhtarlıkla pek ilgilenmedikleri ve muhtarların daha çok emeklilik çağındaki insanlardan olduğu söylenebilir.

Muhtarların **eğitim düzeyleri** değerlendirildiğinde, kanunen muhtar seçilmede yeterli görülen okur- yazarlık eğitim seviyesinde kimsenin olmadığı ama muhtarların genel olarak ilkokul mezunu (% 69,7) olduğu görülmektedir. Adana'daki ankette ilkokul mezunlarının oranı (% 38,39), İzmir'de 2000 yılında (% 53,37), 2009 yılında ise (% 35)'dir (Yıldırım, 2008: 3; Palabıyık ve Atak, 2000: 66; TMMOB, 2009: 489).

Ankete katılan muhtarların **mesleklerine** bakıldığında daha çok esnaf (% 51,4) ve emekli (% 33,8) oldukları görülmektedir. Ayrıca muhtarların yarısından fazlasının (% 53,9) muhtarlığın yanında başka işle uğraşması, muhtarlığın ek bir iş olarak görüldüğü imajını vermektedir.

Ankete katılan muhtarların çoğunluğunun çocukluktan beri (% 75) aynı mahallede ikamet ettikleri gibi 11 yıldan aşağı (1- 10 yıl) bir sürede mahallede oturan hiç muhtarının olmadığı görülmektedir.

Ayrıca mahalle muhtarlarının muhtarlık yaptıkları dönemleri incelendiğinde 2. dönem (% 27,6), 1. dönem (% 22,4) ve 3. dönem (% 21,1) muhtarlık yapanların oranları birbirlerine yakın olsa da 2. dönem muhtarlık yapanların oranının nispeten diğerlerinden yüksek olduğu görülmektedir. Adana'daki araştırmada da benzer şekilde, muhtarlık dönemi oranları; 2. dönem (% 37,5), 1. dönem (% 35,71) ve 3. dönem (% 15,18) oranında çıkmıştır (Yıldırım, 2008: 3). Dikkat edilirse dönemler arasında oranlar farklı olsa da sıralama aynıdır. Bunun yanında 4. dönem ve daha fazla muhtarlık yapanların oranının yarı yarıya azaldığı görülmektedir. Tablo 1'de görüldüğü gibi muhtarların çoğunluğunun orta yaşın üzerinde insanlar olmalarından ve muhtarlık dönem süresinin 5 yıl olmasından dolayı, muhtarların daha fazla muhtarlık yapma isteklerini azaltıyor olabilir.

Bunun yanında özellikle diğerlerine nispeten küçük ve eskiden kurulmuş mahallelerin muhtarlarının sürelerinin büyük mahallelerin muhtarlarına göre daha uzun olduğu gözlenmiştir.

## Mahalle Muhtarlarının Kent ve Mahalle Güvenliğine İlişkin Yaklaşımları: Antakya Örneği

Ankete katılan muhtarların yarısı (% 53,3) bir sivil toplum kurumuna (dernek, vakıf, kulüp v.s.) üye olduğu görülmektedir. Bu sonuç ülkemizde bu tip yerel örgütlenmelere bakış açısına, bazı muhtarların yeni seçilmelerine ve bazı mahallelerin kente entegre olmasına rağmen kentle fazla irtibatlarının olmamasına bağlanabilir.

### Muhtarlara Göre Güvenli Kent ve Mahalle Tanımları

Ankete katılan muhtarlara güvenli kent ve güvenli mahalleden ne anladıkları sorulmuştur. Onlara göre;

*Güvenli Bir Mahalle*, eğitim seviyesi yüksek, güvenlik konusunda duyarlı ve üzerine düşeni yapan, birbirini tanıyan, birbirine saygı ve güven duyan, birbiriyle yardımlaşan insanların, güvenlik problemi veya korkusu olmadan huzur içerisinde yaşadığı ve gece gündüz herkesin rahatça gezilebildiği kentsel bir mekândır.

*Güvenli Bir Kent*, eğitim düzeyi yüksek ve güvenlik konusunda duyarlı, birbirlerini tanıyan ve güvenen insanların oturduğu, yöneten- halk işbirliğinin olduğu, güvenlik problemi veya korkusu yaşanmayan, insanların can, mal v.b. değerlerinin korunduğu, kolluk birimlerinin iyi çalıştığı, rahatça gezilebilen ve giriş- çıkışları kontrol altında olan büyük yerleşim yerleridir.

### Kent ve Mahalle Güvenliği ve Önemi Hakkında Görüşler

Ankete katılan muhtarların tamamına yakını (% 85,5) kenti ve buna paralel olarak (% 89,5) mahallelerini güvenli görmektedir. Bu sonuçlara göre, kent ve mahalle güvenliğinin birbirinden ayrı olmadığı ve birlikte değerlendirilmesi gerektiği söylenebilir. Ayrıca, Antakya gibi farklı dine, mezhebe veya etnik kökene mensup insanların birlikte güven içerisinde yaşamaları, kent veya mahalle düzeyinde heterojen toplumsal yapının güvenlik açısından bir sorun oluşturmadığını da göstermektedir.

Ankete katılan mahalle muhtarlarının tamamına yakını (% 80,3), mahallenin güvenli bir yer olması, kentin güvenli olmasını sağlar görüşündedirler. Aynı doğrultuda mahalle muhtarlarının tamamına yakını güvenli kent için mahallelerin güvenli olması gerektiği görüşündedirler. Fakat bazı muhtarlar (% 6,6) mahallelerinin kente uzak olduğundan dolayı aralarında güvenlik açısından bir bağ olmayacağı yorumunu yapmışlardır.

### Günümüz Kent ve Mahalle Güvenliğinin Geçmişle Kıyaslanması

Muhtarlardan, mahallenin şimdiki güvenliği ile geçmişteki durumun kıyaslanması istenmiştir. Buna göre bazı muhtarlar (% 21,1), geçmişte mahalle *çok daha güvenliydi* görüşündedirler. Bu görüşün genel olarak kente entegre olan mahalle muhtarlarının ve kentin eski ve nüfusu az olan küçük mahalle muhtarlarının görüşleri

olduğu görülmektedir. Nitekim bu mahallelerde akrabalık bağlarının yoğun olduğu, nüfusları az olduğundan (bazı mahallelerde sadece 600 seçmen olduğu beyan edilmiştir) insanların birbirlerini tanıdığından belli düzeyde sosyal kontrol olduğu, nüfusun artmasıyla birlikte bunun kaybolmaya başladığı ve kentin büyümesiyle birlikte nispeten az da olsa güvenlik problemlerinin arttığı dile getirilmiştir.

Bunun yanında muhtarların yarısına yakını (% 46,1) herhangi bir değişikliğin olmadığı, bazıları da (% 25) *daha az güvenliydi* görüşündedirler. Bu sonucu da diğerlerine göre nispeten yeni kurulmuş ve geçmişte kenar mahalle sayılabilecek durumda iken kentin büyümesi ile merkezi bir konuma gelmiş mahallelerde olduğu söylenebilir.

“Gelecekte mahallenizin güvenliği nasıl olur?” şeklindeki soruya, muhtarların yarısı (% 55,3) *bu günden daha güvenli olacaktır* demesine ek olara % 34,2'si ise *bugün kadar güvenli olacaktır* cevabı vermişlerdir. Bu sonuca göre; muhtarların bugün mahalleyi güvenli gördükleri ve gelecekte de bu durumun değişmeyeceği, değişse bile olumlu yönde değişeceği düşüncesinde olduklarını göstermektedir.

Bunun yanında bazı muhtarlar, mahalleye göçün fazla olmasından dolayı insanların birbirini tanımadıkları, bundan dolayı endişelerinin olduğu ama birbirlerini tanıdıkça bu endişelerinin gideceği şeklinde yorum yapmışlardır. Buna karşın az sayıda muhtar da güvenliğin gelecekte kentleşme, nüfus artışı, ekonomik sorunlar vs. sebeplere bağlı olarak olumsuz yönde değişeceği yorumunu yapmıştır.

Başka bir soruda ise muhtarlara “Oturduğunuz Mahalleye Kıyasladığınızda Başka Bir Mahallede Oturmanız Sizce Güvenliğinizi Nasıl Etkiler?” diye sorulmuş ve muhtarların yarısına yakını (% 47,4) *güvenliğim konusunda herhangi bir değişiklik olmaz* şeklinde cevap vermiştir. Bu sonucun aslında kentin ve mahallelerinin güvenli olarak görüldüğünden kaynaklandığı söylenebilir. Bununla birlikte aynı soruya (% 36,8) kendimi *daha az güvende hissedirim* diyenler de vardır. Aslında insanların alıştıkları, tanıdıkları ve güvendikleri çevrede ve insanlar arasında kendilerini güvende hissettikleri, bu çevreden çıktıklarında yabancılık hissiyle birlikte ortamı güvensiz olarak gördükleri ileri sürülebilir. Bu düşünceye sahip insanların yeni yerleştikleri ortam daha güvenli bile olsa güvensizlik hislerinin bir süre devam edeceği söylenebilir.

### **Mahallede Meydana Gelen Asayiş ve Güvenlik Sorunları**

Mahalle muhtarları “Mahallenizde Ne Kadar Sıklıkta Asayiş ve Güvenlik Sorunları Yaşanıyor?” şeklindeki soruya, muhtarların çoğunluğu (% 68,4) *ayda bir* ve bir kısmı da (% 19,7) *iki haftada bir* olay meydana geldiğini belirtmişlerdir. Ankete katılan muhtarların çoğunluğu (% 63,2) mahallede meydana gelen asayiş ve güvenlik sorunlarının kent güvenliğini etkileyeceği görüşünde iken bazı muhtarlar (% 26,3) etkilemeyeceğini söylemiştir. Bu sonuçlara göre mahallede meydana gelen olaylar

kent güvenliğini etkilemez diyen muhtarların, genel bir düşüncenin ürünü olarak değil de, yaşadıkları mahallenin kente uzak olduğunu düşünerek bu cevabı verdikleri ileri sürülebilir. Bu sorunları kentin ortak sorunu, iki oran birlikte değerlendirildiğinde mahallelerde sık sık asayiş ve güvenlik olayları olmadığı görülmektedir. Bu sonuç muhtarların mahallelerini güvenli bir yer olarak görmelerine sebep olmaktadır. Fakat bazı mahallelerde daha sık olay meydana geldiği gözden kaçırılmamalıdır. Bu aslında kent merkezindeki mahallelerin genel problemidir.

### **Kent ve Mahalle Güvenliğinin Sağlanmasında Mahalle Düzeyinde Yapılması Gerekenler**

Burada kent ve mahalle güvenliğinin sağlanmasında mahalle ölçeğinde nelerin yapılabileceği konusunda mahalle muhtarlarının yaklaşımları ortaya konmaktadır.

**Tablo 1: Sizce Kent Güvenliğinin Sağlanmasında Mahalle Düzeyinde Öncelikle Neler Yapılmalıdır?\***

<b>Görüşler</b>	<b>Sayı</b>	<b>(%)</b>
Mahalleli kendi güvenlik tedbirini almalıdır	8	5,2
Komşularla işbirliği yapılmalıdır	18	11,7
Emniyetle işbirliği yapılmalıdır	57	37
Mahalleye yerleşmek isteyenler iyice araştırılmalıdır	26	17
Güvenlik konusunda herkes duyarlı olmalıdır	45	29,1
Toplam	154	100

\*Bu soru kapsamında ankete katılanlardan uygun gördükleri iki şık işaretlemeleri istenmiştir.

Tablo 1 incelendiğinde, ankete katılan bazı muhtarların (%37), “*Emniyetle işbirliği yapılmalıdır*” cevabını verdikleri görülmektedir. Bu oran aslında düşük bir orandır. Çünkü günümüzde kent ve mahalle güvenliğini sağlamada kolluk birimleri tek yetkilidir ve genel olarak herkes, güvenliğin kolluk birimleri tarafından sağlandığını bilmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde üzerinde durulması gereken bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır. Burada ayrıca kent güvenliğinin sağlanması sürecinde, vatandaşın işbirliği ve yardımı olmadan kolluk birimlerinin kendi çabalarıyla belli bir noktaya kadar başarılı olacağı sonucu da çıkarılabilir. Günümüzde kolluk birimleri tarafından vatandaşın işbirliği ve yardımı çok önemli görüldüğünden, kolluk ile vatandaş işbirliğini geliştirmeye yönelik projelerin hayata geçirilmesine ihtiyaç vardır.

Ayrıca dikkat edilmesi gereken bir husus, *mahalleli kendi güvenlik tedbirini almalıdır* görüşünün az bir oranda (% 5,2) olmasıdır. Bu hususla ilgili muhtarlar,

tedbir olarak sadece fiziki tedbir, yani pencerelere parmaklık, kamera, alarm v.b. olabilir ama her birey aktif olarak kolluk hizmetlerine kalkışırsa daha büyük güvenlik zafiyeti ortaya çıkar yorumunda bulunmuşlardır.

Ankete katılanlar, güvenli bir mahalle için yapılması gerekenleri de ortaya koymaya çalışmışlardır. Buna ilişkin görüş ve yaklaşımlar Tablo:2'de verilmektedir.

**Tablo 2: Sizce Güvenli Bir Mahalle İçin Neler Gereklidir?**

Görüşler	Sayı	(%)
Mahallede devamlı görev yapan polis veya bekçi olmalı	49	21,7
Oturanlar eğitilmiş olmalı	48	21,3
Mahalleli arasında sosyal kontrol	13	5,7
Mahalle nüfusu belli bir büyüklüğü geçmemeli	9	4
Oturanlar birbirlerini tanımalı	29	12,3
Mahallede kamera (MOBESE) olmalı	30	13,15
Mahalle sakinleri asayiş konusunda duyarlı olmalı	46	20,1
Mahalle sakinleri genelde aynı yörenin insanı olmalı	4	1,75
Toplam	228	100

\*Bu soru kapsamında ankete katılanlardan uygun gördükleri üç şık işaretleme istenmiştir.

Tablo 2 incelendiğinde, muhtarların % 21,5'inin mahalle güvenliği için mahallede devamlı görev yapan polis ve bekçi olması gerektiği görüşünde oldukları görülmektedir. Diğer görüşlerin bütün içerisindeki oranları da dikkate alındığında bu oran aslında düşük bir orandır. Aynı zamanda Tablo 1'de ki sonuçlara paralel olarak kent güvenliğinde tek sorumlu olarak görülen kolluk birimlerinin aslında güvenliği sağlamada tek unsur olmadığını göstermesi açısından da önemli bir sonuçtur.

Muhtarlar, oturanların eğitilmiş olmasını (% 21,5) ve mahalle sakinleri asayiş konusunda duyarlı olmasını (% 20,1) gerekli görürken aslında bu iki görüşü birlikte değerlendirerek eğitilmiş insanların suça daha az meyilli olduğu, asayiş ve güvenlik konusunda daha fazla duyarlılık gösterdiğini ileri sürmüşlerdir.

"Mahalle sakinleri genelde aynı yörenin insanı olmalı" gerektiği görüşü (% 1,75) ve "Mahalle nüfusu belli bir büyüklüğü geçmemeli" (% 4) görüşü güvenli bir mahalle için çok da önemli görülmemiştir.

### **Kent Güvenliği Açısından Mahalle Yönetiminin Önemi**

Burada kent güvenliği açısından mahalle yönetiminin nasıl olması gerektiği konusunda ankete katılanların görüş ve yaklaşımları alınmıştır.



**Tablo 3: Kent Güvenliği Açısından Sizce Nasıl Bir Mahalle Yönetimi Olmalıdır?\***

Görüşler	Sayı	(%)
Mahalle bir mahalli idare birimine dönüştürülmeli	22	14,3
Her mahalleye bir karakol yapılmalı	8	5,2
Mahalleye yerleşenlerin güvende olması için (GBS) oluşturulmalı	48	31
Kent güvenliğinin sağlanmasında mahalle muhtarlarının görüş ve yaklaşımları dikkate alınmalı	73	47,5
Diğer .....	3	2
Toplam	154	100

\*Bu soru kapsamında ankete katılanlardan uygun gördükleri üç şık işaretlemeleri istenmiştir.

Tablo 3 incelendiğinde, muhtarların yarısına yakını (%47,5) “kent güvenliğini sağlamada muhtarların görüş ve yaklaşımları dikkate alınması gerektiği” görüşündedir. Gerçekten de kent güvenliği sağlanırken veya güvenlik politikaları belirlenirken yerel ölçekte insanları en iyi tanıyan ve bizzat o ortamda yaşayan yöneticilerin görüş ve yaklaşımlarının alınması önemlidir.

Mahalleye yerleşenlerin güvende olması için (GBS) oluşturulmalı görüşünü de bazı muhtarlar (%31) desteklemiştir. Günümüzde mahalle düzeyinde insanlar birbirlerini pek tanımadığı gibi aynı sokakta oturup birbirini tanımayan birçok insan olduğuna şahit olunmaktadır. Nitekim bugün mahalleye yerleşmek isteyen bir kişinin izin almasına veya kendisini tanıtmaya gerek bulunmamaktadır. Fakat özellikle suç işleme eğiliminde olan veya kanun kaçağı durumunda olan insanların da bir şekilde tespit edilerek mahalle güvenliğini tehlikeye düşürmemesi sağlanmalıdır.

Buna karşın her mahalleye bir karakol yapılması (% 5,2) gerektiği düşüncesinin muhtarlarca gerçek bir çözüm olarak kabul edilmediği görülmektedir

### **Mahalle ve Kent Güvenliği Açısından Toplum Destekli Polislik Uygulaması ve Etkinliğinin Ölçülmesi**

Mahalle ve kent güvenliği açısından önemli olabilecek bir uygulama “Toplum Destekli Polislik” uygulamasıdır (Bkz. Seyhan (2005). Ankete katılan muhtarların bu uygulamayla ilgili bilgi düzeylerinin ölçülmesi ve bu uygulamanın etkinliğiyle ilgili sorular sorulmuştur. Sorular kendi içersinde değerlendirildiğinde Muhtarların % 88,2’si TDP uygulamalarından haberdar oldukları ve % 71,6’sının da bu uygulamanın tamamen etkili olacağı görüşünü ortaya koyduğu anlaşılmaktadır. Bu durum ayrıca, TDP uygulamaya koyduğu projelerin ve güvenlik açısından toplumda ortaya çıkarmaya çalıştığı toplumsal değerlerin ve sosyal kontrolün halk tarafından ne kadar benimsendiğini ortaya koymaktadır. Yoksa halkla ilişkiler alanında kolluk birimleri birçok projeler üretmesine rağmen bu uygulama kadar etkili ve halkın sahip çıktığı başka bir proje bulunmamaktadır.

### Kent ve Mahalle Güvenliği Açısından Önemli Olan Unsurlar

Kent ve mahalle güvenliği sağlanırken bazı şartların oluşması ve bazı unsurların sürece dâhil olması gerekmektedir. Bu durum kişiye göre değişiklik ve çeşitlilik göstermektedir. Bu bağlamda ankete katılan mahalle muhtarlarının kent ve mahalle güvenliğinin sağlanması için gereken şartlar ve güvenlik olgusuna etki eden unsurlar Tablo 4'te verilmektedir.

**Tablo 4: Kent ve Mahalle Güvenliği İle İlgili Unsurların Değerlendirilmesi**

Görüşler	Ö.D.*				Toplam Puan	Önem Derecesi
	A.K.**	4	3	2		
Kentin güvenli olması için mahallelerin güvenli olması gerekir.	C. S	0	1	10	65	
	P	0	2	30	260	292
Mahallenin güvenli olması Kentin güvenli olmasına bağlıdır.	C. S	1	0	21	54	
	P	1	0	63	216	280
Sadece mahallemin güvenli olması benim için yeterlidir.	C. S	65	5	3	3	
	P	65	10	9	12	96
Mahallenin güvenli olması için mahalleye gelen gidenin muhtarlar tarafından denetlenmesi gerekir.	C. S	3	12	17	44	
	P	3	24	51	176	254
Mahallede emniyet mensuplarının oturması mahallenin güvenli olmasına katkı sağlar.	C. S	6	6	28	36	
	P	6	12	84	144	246
İyi komşuluk ilişkileri mahalle güvenliğinde önemlidir.	C. S	0	0	7	69	
	P	0	0	21	276	297
Kent güvenliğinden sadece emniyet birimleri değil, halk ve diğer kamu kurumları da sorumlu olmalıdır.	C. S	0	3	15	58	
	P	0	6	45	232	283
Kent ve mahalle güvenliği sağlanırken emniyet birimleri yerel sorunlara ve halkın önceliklerine göre tedbirler almalı.	C. S	0	1	20	55	
	P	0	2	60	220	282
Kent ve mahalle güvenliğinin sağlanmasında yerel halka ve yerel örgütlenmelere danışılmalı.	C. S	4	8	25	39	
	P	4	16	75	156	251

\* Ö.D: Önem Derecesi: 1, 1. Derecede önemli- 4, 4. Derecede önemli olarak derecelendirilmiştir.

\*\* A. K.: Ağırlık Katsayısı: 1- 4 sayıları arasında puanlardır.

Tablo 4'te görüldüğü gibi kent ve mahalle güvenliği için en önemli unsur, *iyi komşuluk ilişkileri* olarak değerlendirilmektedir. Günümüzde komşuluk ilişkilerin in zayıflamış olmasına ve komşuluk olgusunun kapı komşuluğu uzaklığına kadar indirgenmesine rağmen bu ilişkinin öneminin açıkça belirtilmesi dikkat çekicidir. *Kentin güvenli olması için mahallelerin güvenli olması gerekir* ifadesi, Tabloda 2. sırada yer almıştır. Kentlerin mahallelerden oluştuğu düşünülürse kentin güvenli bir yer olabilmesi için mahallelerin güvenli olması gerektiği kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Tabloda 3. sırada *kent güvenliğinden sadece emniyet birimleri değil, halk ve diğer kamu kurumları da sorumlu olmalıdır* görüşü önemli görülmüştür. Buna göre, kolluk birimlerinin kent güvenliğinin sağlanması sürecinde tek başına belli bir noktaya kadar başarı sağlanabileceği, fakat kent güvenliğinden belli düzeyde vatandaşa ve sivil toplum kuruluşlarına sorumluluk verilmesi halinde daha güvenli kentler oluşabileceği ileri sürülebilir.

Tabloda son sırada bulunan *sadece mahallemin güvenli olması benim için yeterlidir* görüşünün, kent ve mahalle güvenliği açısından önemli olmayan bir görüş olduğu ortaya çıkmıştır.

#### **Güvenli Bir Kent ve Mahalle İle İlgili Yapılması Gerekenler**

Kent ve mahalle güvenliğinin sağlanması sürecinde bazı politika ve uygulamaların gerçekleşmesi gerekmektedir. Aşağıda Tablo 5'te mahalle muhtarlarının bu süreçte neler yapılması gerektiğini ortaya koyan görüş ve yaklaşımlara yer verilmektedir.

**Tablo 5: Güvenli Bir Kent ve Mahalle ile İlgili Yapılması Gerekenlerin Değerlendirilmesi**

Görüşler	Önem Derecesi	A. K.*	Önemsiz	Kısmen Önemli	Önemli	Çok Önemli	Toplam Puan	Önem Sırası
Toplumsal bilinci geliştirecek semt ve mahalle toplantılarının düzenlenmesi	C. S		1	4	35	36		
	P		1	8	105	144	258	3
Emniyet güçlerinin mahalle muhtarlarıyla sürekli iletişim içinde olması	C. S		0	5	16	55		
	P		0	10	48	220	278	2
	C. S		4	15	22	35		
Mahalle giriş çıkışlarına kamera yerleştirilmesi	P		4	30	66	140	240	5
	C. S		8	23	20	25		
Mahallede mahalle bekçisi veya özel güvenlik birimlerinin bulundurulması	P		8	46	60	100	214	6
	C. S		0	12	24	40		
Mahallede sürekli bir polis ekibinin görev yapması	P		0	24	72	160	256	4
	C. S		1	6	15	48		
Toplum Destekli Polis uygulamasının etkinleştirilmesi	P		1	12	45	152	210	7
	C. S		2	0	13	61		
İnsanların adres bilgilerinin ve değişikliklerinin kayıt altına alınması	P		2	0	39	244	285	1
	C. S		37	12	17	10		
Mahalle tespiti sırasında toplumsal ve sosyal farklılıklar göz önünde bulundurulmalı.	P		37	24	51	40	152	9
	C. S		14	26	21	15		
Mahalle güvenliği için oturanlara aktif görevler verilmeli	P		14	52	63	60	189	8

\* A. K.: Ağırlık Katsayısı, 1-4 sayıları arasında puanlardır.

Tablo 5 incelendiğinde, güvenli bir kent ve mahalle için yapılması gereken en önemli çalışmanın “insanların adres bilgilerinin ve değişikliklerinin kayıt altına alınması gerektiği”ni ortaya koymaktadır. İnsanların adres bilgilerinin Osmanlı döneminden itibaren günümüze kadar çeşitli şekillerde kayıt altına alındığı dikkate alırsa bunun bir gereklilik olduğu anlaşılmaktadır.

“Emniyet güçlerinin mahalle muhtarlarıyla sürekli iletişim içinde olması” görüşünün sıralamada 2. olması kent güvenliğini sağlamada muhtarın ve halkın görüşlerini almanın ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

“Toplumsal bilinci geliştirecek semt ve mahalle toplantılarının düzenlenmesi” görüşünün 3. olması, kent güvenliğinin sağlanması sürecinde mahalle sakinlerinin

bilinçli ve duyarlı olmasının da sürece çok önemli katkılar sağlayacağını ortaya koymaktadır.

“Mahallede sürekli bir polis ekibinin görev yapması” görüşünün de ankete katılanlara göre önemi vardır. Nitekim Tabloya bakıldığında 4. derece öneme sahip olduğu görülmektedir.

Tabloda dikkat çeken bir konu ise “mahalle tespiti sırasında toplumsal ve sosyal farklılıklar göz önünde bulundurulmalı” görüşünün güvenli bir mahalle ve kent çok da dikkate alınmadığını ortaya koymaktadır. Nitekim Tabloda görüldüğü gibi bu görüş son sırada yer almaktadır.

### Mahallenin Farklı Yönleri ve Sorunları

Burada mahallelerin sorunları farklı açılardan incelenirken asıl amacın, bir mahalleye insanlar yerleşirken güvenlik unsurunu dikkate alıp almadıklarını ortaya koymaktır.

**Tablo 6:** Mahallenize Yerleşmek İsteyenler, Sizce Hangi Unsuru Daha Çok Ön Planda Tutuyorlar?\*

Görüşler	Sayı	(%)
Emniyet ve asayışı	66	29,3
Eğitim düzeyi ve zenginliği	40	18
Eğlence merkezlerinin olup olmadığını	5	2,2
Alışveriş merkezlerinin olup olmadığını	16	7
Akraba ve hemşerilerin olup olmadığını	27	12
Oturanların arasında dini ve mezhepsel birlikteliği	21	9,3
Alt yapının iyi olmasını	50	22,2
Toplam	224	100

\*Bu soru kapsamında ankete katılanlardan uygun gördükleri üç şık işaretlemeleri istenmiştir.

Burada ankete katılan muhtarlara, mahalleye yerleşmek isteyen insanların mahallenin hangi özelliğini ön planda tuttuklarını ortaya çıkarmak için sorulan soru ve alınan cevaplarla ilgili değerlendirmeler yapılacaktır.

Tablo 6 incelendiğinde, muhtarlara göre; insanlar bir mahalleye yerleşirken ilk önce mahallenin emniyet ve asayişini (% 29,3), İkinci ve üçüncü olarak (% 22,2) alt yapının iyi olmasını ve (% 18) eğitim düzeyi ve zenginliği ön planda tutmaktadırlar. Ayrıca bütün içerisinde çok önemli görünmese de (% 12) akraba ve hemşerilerin olup olmadığını ve (% 9,3) oturanların arasında dini ve mezhepsel birlikteliği göz önünde tutmaları, insanların bu konuya yine güvenlik boyutlu baktıklarının göstergesidir.

*Eğlence merkezlerinin olup olmadığını* göz önünde bulunduranların oranı ise (% 2,2) olarak en düşük seviyededir.

### **Mahalle ve Kent Düzeyinde Önemli Görülen Sorunlar**

**Tablo 7: Mahalle ve Kent Düzeyinde En Önemli Sorunlar Nelerdir?\***

<b>Görüşler</b>	<b>Mahalle Düzeyinde</b>		<b>Kent Düzeyinde</b>	
	<b>Sayı</b>	<b>%</b>	<b>Sayı</b>	<b>%</b>
Alt yapı	39	18	44	19,6
Park- yeşil alan	48	22	40	17,8
Güvenlik	16	7,2	10	4,5
Temizlik	28	13	19	8,5
Ulaşım Yol- kaldırım	23	10	41	18,3
Eğitim	12	5,6	8	3,6
İmar sorunları	38	17	46	20,5
Sağlık	16	7,2	16	7,2
<b>Toplam</b>	<b>220</b>	<b>100</b>	<b>44</b>	<b>19,6</b>

\* Bu soru kapsamında ankete katılanlardan uygun gördükleri üç şık işaretlemeleri istenmiştir.

Tablo: 7 incelendiğinde mahalle düzeyinde en önemli sorunlar (% 22) *Park-yeşil alan*, (% 18) *Alt yapı* ve (% 17) *İmar sorunları* olduğu, kent düzeyinde de mahalledeki sorunlara paralel şekilde (% 20,5) *İmar sorunları*, (% 19,6) *Alt yapı* ve (% 18,3) *Ulaşım Yol- Kaldırım* sorunları olduğu görülmektedir. Aslında bunlar insanların yaşam kalitelerini, çevre düzenlenmesini ve alt yapıyı ilgilendiren sorunlardır. Bu sorunların ön plana çıkması günlük hayatı çok ilgilendirmeleri ve durağan bir yapıya sahip olmaları yüzündendir. Ayrıca bu sorunlar belediyenin çözmesi gereken sorunlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Konu açısından Tabloda dikkate çeken konu, *güvenliğin* gerek kent düzeyinde (%4.5) gerekse mahalle düzeyinde (%7.2) önemli bir sorun olarak görülmemesidir. Burada ya güvenlik sorunu olmadığı için ya da diğer sorunların giderilmesi, güvenlik sorununu da ortadan kaldıracığı şeklinde bir yaklaşımın olduğu sezilenmektedir.

### **Sonuç ve Değerlendirme**

Kent güvenliği açısından mahalle, tarihin hemen her döneminde önemli olmuştur. İlk kentlerde ve özellikle İslam kentlerinde kentlerin ve kentleri oluşturan mahallelerin çevrelerinin duvarlarla çevrilmesi, giriş çıkışların kontrol edilmesi kent güvenliğinin sağlanması için yeterli görülmüştür. Ayrıca bu sınırlı ve kentten yalıtılmış

mahallelerde kabile, akraba ve aynı dini inanışı paylaşan insanlar kümelenerek yaşamışlardır. Bu homojen toplumsal yapı içerisinde yaşayan insanlar kendi içlerinde dayanışma ve işbirliği ile kendi toplumlarının güvenliğini sağlamaya çalışmışlardır.

Osmanlıda kent güvenliğinin sağlanmasında mahalle, yüksek duvarları ve kapıları ile değil daha çok mahalleli arasında uygulanan sosyal kontrolü ve toplumsal değerleriyle öne çıkmaktadır. Osmanlı Mahallesi sosyal, ekonomik ve kültürel yapı için güvenli bir yaşam alanı olarak görülmektedir. Diğer bir ifade ile, faklı dinden, mezhepten, milletten insanları, zengini-fakiri, saraylı-işçisi ile bütün insanların oluşturduğu toplumsal ve sosyal bir yapıya sahip olduğu dikkati çekmektedir. Çünkü mahallede herkes birbirini tanıdığı ve birbirine güvendiği görülmektedir. Bu güven ve huzur ortamına dışarıdan müdahale olmadığı gibi yabancıların bu ortama katılması da belli kurallara bağlanmıştır. Yeni yerleşmek isteyen kişi, her şeyden önce güvenilir bir insan olmalı ve mahalle sakinleri tarafından kefil olunacak kadar tanınmalıdır. Ancak bu kefaletten sonra mahalleye yeni bir kişinin yerleşmesine izin verildiği görülmektedir. Bu uygulama ile hem suç işlenmesi hem de suç işleyenlerin kaçması engellenmiştir. Ayrıca mahalle düzeyinde mahalle ileri gelenlerinin ve yöneticilerin mahalle güvenliği konusunda oldukça etkin oldukları anlaşılmaktadır ki bunların güvenilir bulmadığı kişilerin mahalleye girmesi mümkün olmadığı görülmektedir. Ancak zamanla özellikle 1864 nizamnamesi sonrası mahalle, o etkin yapısını kaybetmeye başladığı ve insanların yabancılaşma sorunu yaşadığı ileri sürülebilir. Hatta daha sonra mahalle düzeyinde yaşanan ve insanların birbirine yabancılaşması ve uzaklaşmasına sebep olan gelişmelerin kökleri bu düzenlemeye dayandığı ifade edilebilir. İkinci meşrutiyetten sonra kent güvenliği açısından ciddi bir görevi kalmayan mahalle muhtarlığı eski önemini yitirmiştir. Yasal dayanağı olmadan uygulaması devam eden mahalle muhtarlığı, yerel yönetimlerin tam olarak kurulmasının ardından 1 Ocak 1934 tarihi itibarıyla fiilen de kaldırılmıştır. Muhtarlığın görevleri yerel yönetimler ve kamu kurumları arasında paylaşılarak yerine getirilmeye çalışılmasına rağmen on yıl sonra hizmetlerin yürütülemediği tespit edilince, 1944 yılında tekrar kurulduğu görülmektedir. Bugün kısmen de önemini ortaya koyan düzenlemeler söz konusu olsa da kent güvenliği açısından öneminin hala kavranmadığı söylenebilir. Hatta günümüz kentlerinde ve özellikle metropol kentlerde güvenlik problemlerinin yaşanmasının en önemli sebebi budur.

*Çalışmanın uygulama kısmındaki dikkate alındığında kent güvenliği ve mahallenin önemi ile ilgili muhtarların görüş ve yaklaşımları şu şekilde verilebilir:*

- Mahalle muhtarlarının tamamının erkek, 46 ve üzeri yaşlarda, ilkököl mezunu, esnaf veya emekli oldukları ve çoğunluğunun çocukluktan beri aynı mahallede ikamet ettikleri ortaya çıkmaktadır. Ayrıca sadece yarısının sivil toplum kurumlarına üye olduğu görülmektedir.

- İnsanların farklı sosyal statü, gelir düzeyi, etnik ve dini inanışlara sahip olsalar bile birlikte güven ve huzur içerisinde yaşayabildikleri bir mekana ihtiyaç duydukları görülmektedir.
- Günümüz mahalle ve kentlerinde yaşayanların birbirlerini tanımadıklarından sosyal kontrolün ortadan kalktığı, bu yüzden insanların kentsel mekânlarda diledikleri gibi hareket etmeye başladığı ve bu durumun suç oranlarının artmasındaki en büyük sebeplerden birisi olduğu ortaya çıkmıştır.
- Kent güvenliğinin sağlanması sürecinde polisiye tedbirlerden ziyade mahalle düzeyinde güvenlik duyarlılığının, sorumluluğun ve sosyal kontrolün önemli olduğu ifade edilmiştir.
- Toplum Destekli Polislik uygulamasının güvenli bir mahalle ve kenti oluşturmada etkin olabileceği ileri sürülmektedir. Ancak, çağdaş güvenlik anlayışının temelinde kent güvenliğini sağlamanın sadece kolluk birimlerinin görevi olmadığı, bu süreçte halk, tüm kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşlarının da sorumlu oldukları ve bunların duyarlılığı, katılımı yardımı ve işbirliğinin gerekli olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.
- Kent güvenliğinin sağlanması sürecinde yerel sorunlara ve halkın, kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşlarının görüşleri alınarak politikalar belirlenmesi gerektiği belirtilmiştir.
- Kent güvenliği açısından toplumsal bilinci ve duyarlılığı geliştirecek projelerin toplumun tüm kesimlerine ulaştırılacak düzeyde hayata geçirilmesi gerektiği görülmektedir.
- Kent güvenliği açısından mahallenin önemi açıkça ortaya çıkmıştır.

Çalışmanın teorik çerçevesi ve uygulaması birlikte düşünüldüğünde şu öneriler ileri sürülebilir:

- Mahalle muhtarlığının yönetim sistemindeki belirsiz konumu değiştirilerek yerel yönetim birimi haline getirilmeli, görevleri günümüz şartlarına göre güncellenmeli, güvenlik politikaları belirlenirken inisiyatif ve aktif görevler verilmelidir. Ayrıca yaptığı iş oranında muhtarlara gelir sağlanarak mahalle sakinlerinin işlerini takip etme konusunda motive edilmelidir.
- Kent güvenliğinin sağlanması sürecinde kolluk birimleri toplumsal bilinci, duyarlılığı ve işbirliğini arttırmaya yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Özellikle mahalle düzeyinde geniş katılımlı toplantılar, konferanslar düzenlenmeli ve kent güvenliği açısından mahallenin önemine dikkat çekilmelidir.
- Toplum Destekli Polislik uygulaması tüm kolluk birimlerinin yürüteceği düzeye getirilmeli, vatandaşların bilgisi sağlanmalı ve etkinliğinin artırılması yönünde çalışmalar yapılmalıdır.
- Kent ve mahalle güvenliği sağlanması sürecinde, kolluk birimleri halkın, muhtarların, kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşlarının görüşlerini alarak ve onlara belli düzeyde sorumluluk yükleyecek şekilde kent ve mahalle güvenlik politikaları oluşturmalıdır.



## Kaynakça

- Abu L. and Janet, L. (1987). "The Islamic City-Historic Myth, Islamic Essence, and Contemporary Relevance", *International Journal of Middle East Studies*, 19 (2), 155- 176.
- Adair, J. (2003). *Etkili Motivasyon*, (Çev.: Salih Uyan), İstanbul: Babiâli Kültür Yayıncılığı.
- Alada, A. B. (1989). *Osmanlı- Türk Şehrinde Mahalle*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, A. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Alaş, A. E. (2004). "Halkın Katılımı ve Toplum Destekli Polislik Anlayışı Üzerine", *EGM Polis Dergisi*, (42), 23- 25.
- Alpan, L. ve Palacı, M. (2008). "Toplum Destekli Polislik Uygulaması: Zara Örneği", *Polis Bilimleri Dergisi*, 10 (3), s. 93-122.
- Alyot, H. (2008). *Türkiye'de Zabıta*, Ankara: EGM Polis Akademisi Türk Polis Tarihi Araştırmaları Merkezi Yayınları Nu. 1.
- Apan, A. (2004). "Toplum Destekli Polislik", *EGM Polis Dergisi*, (42), 13-18.
- Arıkboğa, E. (1999). "Yerel Yönetimler Açısından Mahalle Muhtarlığına Bir Bakış", *Çağdaş Yerel Yönetimler*, (8), 103- 125.
- Arıkboğa, E. (2000). "Boşluk Doldurucu ve Aracı Kurum: Mahalle Muhtarlığı", *Yerel Yönetimler Sempozyumu Bildirileri*, TODAİE Yayınları, 167- 176.
- Ayverdi, İ. (2006a). *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, İstanbul: Kubbealtı Neşriyat.
- Ayverdi, S. (2006b). *Dünden Bugüne Ne Kalmıştır*, İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı.
- Benevolo, L. (1995). *Avrupa Tarihinde Kentler*, (Çev.: Nur Nirven), İstanbul: Afa yayıncılık.
- Behar, C. (2003). *A Neighborhood in Ottoman İstanbul: Fruit Vendors and Civil Servants in The Kasap İlyas Mahalle*, Albany: SUNY Press.
- Bulut, Y. vd. (2000). "Mahalle Muhtarlarının Belediye Yönetimleri İle İlişkileri: Gaziantep ve Kahramanmaraş Örneği", *Yerel Yönetimler Sempozyumu Bildirileri*, TODAİE Yayınları, 177- 191.
- Bulut, Y. (2001). "Mahalle Muhtarlığı Üzerine Bir Araştırma", *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 10 (3), 32- 51.
- Cansever, T. (1997). *İslâm'da Şehir ve Mimarî*, İstanbul: İz Yayıncılık.
- Çadircı, M. (1970). "Türkiye'de Muhtarlık Teşkilâtının Kurulması Üzerine Bir İnceleme", *Bellekten*, 34 (135), 409- 420.
- Çadircı, M. (1993). "Türkiye'de Muhtarlık Kurumunun Tarihi Gelişimi", *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 2 (3), s. 3- 11.
- Childe, G. (1990). *Tarihte Neler Oldu*, (Çev.: Mete Tunçay ve Alâeddin Şenel), İstanbul: Alan Yayıncılık.
- Çiftçi, C. (2006). "Osmanlı'da Mahalle Avârız Vakıfları: Bursa Örneği (1749-1784)", *Akademik Araştırmalar Dergisi*, (29), 51- 69.
- Düzbakar, Ö. (2003). "Osmanlı Döneminde Mahalle ve İşlevleri", *U.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, (5), 97- 108.

Ergenç, Ö. (1981). "Osmanlı Şehirlerindeki Yönetim Kurumlarının Niteliği Üzerinde Bazı Düşünceler", *VIII. Türk Tarih Kongresi, II. Cilt'den ayrışım*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, s. 1265- 1274.

Ergenç, Ö. (1984). "Osmanlı Şehrindeki Mahallenin İşlev ve Nitelikleri Üzerine", *Osmanlı Araştırmaları*, (4), 69- 78.

Ergin, O. N. (1936). *Türkiye'de Şehirciliğin Tarihi İnkışafı*, İstanbul: İ.Ü.H.F. İktisat ve İctimaiyat Enstitüsü Neşriyatı No: 3.

Eryılmaz, B. (1988). "Türkiye'de Köy ve Mahalle Muhtarlıklarının Ortaya Çıkışı ve Gelişimi", *Türk İdare Dergisi*, (378), 465- 475.

Faroqi, S (2000). *Osmanlı'da Kentler ve Kentliler*, (Çev.: Neyyir Kalaycıoğlu), İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 3. Baskı.

Geray, C. (1995). "Kent Yönetimi İçin Yeni Yaklaşımlar Ve Komşuluk (Mahalle) Biriminin Önemi", *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 4 (6), 27- 38.

Gül, M. (2001). "İslam Şehrinin Doğuşu", *B. Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, (6), s. 78- 87.

Huot, J. L. vd. (2000), *Kentlerin Doğuşu*, (Çev.: A. Bektaş Girgin), Ankara: İmge Kitabevi.

İNTERNET (2010). <http://www.hatay.gov.tr>,

İNTERNET (2010). <http://www.mevzuat.gov.tr>.

İNTERNET (2010). <http://tr.wikipedia.org/wiki/Hatay>,

Kara, A. (2005). "XIX Yüzyılın İlk Yarısında Antakya'da Yerleşme ve Nüfus", *OTAM Dergisi*, (17), 1- 14.

Kaya, E. (2008). "Kent Güvenliğinin Sağlanması" *Yerel Siyaset Dergisi*, (28), 19- 22

Kaya, E. (2008). *Modern Kent Yönetimi-I*, İstanbul, Okutan Yayınları.

Keleş, R. (1998). *Kentbilim Terimleri Sözlüğü*, Ankara: İmge Kitabevi

Laborit, H. (1990). *İnsan ve Kent*, (Çev.: Bertan Onaran), İstanbul: Payel Yayınları.

Mumford, L.(2007). *Tarih Boyunca Kent*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Ortaylı, İ. (2000). *Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri (1840- 1880)*, Ankara: TTK Yayınları VII. Dizi- Sayı: 178.

Özsoy, O. (1998). "Osmanlı Toplumunda Mahalleliler Arası Münasebetler", *Tarih Araştırmaları Vakfı Tarih Dergisi*, 59- 62. <http://www.os-ar.com>. (Erişim tarihi: 30.06.2009).

Palabıyık, H. ve Atak, Ş. (2000). 21. *Yüzyıla Girerken Mahalle Yönetimi*, (Ed.: Zerrin Toprak), İzmir: İzmir Büyükşehir Belediyesi Yerel Gündem 21 Yayını.

Pamir, A. (2005), "İslâm ve Osmanlı Hukuku'nda Kasame Müessesesi", *AÜHF Dergisi*, 54 (4), 343- 359.

Pirrenne, H. (2006). *Ortaçağ Kentleri*, (Çev.: Şadan Karadeniz), İstanbul: İletişim Yayınları.

Rich, J. (1999) *Geç Antik Çağda Kent*, (Çev.: Suna Güven ve Ertuğrul Güven), İstanbul: Homer Kitabevi.

Rodrisuez, M. L. (2004). "Esnek Bir Yapıyla Uyum: Amerika Birleşik Devletlerinde Sosyal Kontrolün Yeni Yansımaları", (Çev.: Yakup Yılmaz), *EGM Polis Dergisi*, (42), 288- 293.

## Mahalle Muhtarlarının Kent ve Mahalle Güvenliğine İlişkin Yaklaşımları: Antakya Örneği

Saydam, A. (1997). "Kamu Hizmeti Yaptırma ve Suçu Önleme Yöntemi Olarak Osmanlılarda Kefalet Usulü", *Tarih ve Toplum*, (164), 4- 12.

Şahin, E. (2004). "Osmanlı İmparatorluğu Döneminde Suç Ve Suçluluğun Kontrolüyle Hükümlü ve Sanıkların Yakalanması", *EGM Polis Dergisi*, (41), 39- 62.

Şeker, G. (2005). "Kent Güvenliği Örgütlenmesinde Mahalle ve Çarşı ve Mahalle Bekçileri", *Polis Bilimleri Dergisi*, 7, (4), 59- 90.

Taylan, E. (1992). "Mahalle Muhtarlığı Sorunları", *Türk İdare Dergisi*, (395), 53- 74.

TMMOB. (2009). "Mahalle Sorunlarına Yönelik Muhtar Anketi", *İzmir Kent Sempozyumu*, İzmir: TMMOB yayınları, 483- 501.

Tok, Ö. (2005). "Kadı Sicilleri Işığında Osmanlı Şehrindeki Mahalleden İhraç Kararlarında Mahalle Ahalisinin Rolü (XVII. ve XVIII. Yüzyıllarda Kayseri Örneği)", *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (18), 155- 173

Uysal, O. (2007). "XIX. Yüzyılda Osmanlı'da İç Güvenlik ve Asayişin Temini Açısından Kefalet Sistemi", *B. Ü. Karesi Tarih Kulübü Bülteni*, 2007/1, 1- 30.

Weber, M. (2003). *Şehir, Modern Kentin Doğuşu*, (Çev.: Musa Ceylan), İstanbul: Bakış Yayınları.

Yıldırım, E. (2008). "Adana Muhtarlar Anketi ve Değerlendirilmesi", *Adana Kent Sorunları Sempozyumu*, Adana: TMMOB Yayınları, 1- 25.

Yıldırım, S. (2005). *Yönetişim Perspektifinde Toplum Destekli Polislik Hizmetleri ve Bursa İl Emniyet Müdürlüğü Örneği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

